

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

« 30 » серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНА ІСТОРІЯ / ENVIRONMENTAL HISTORY

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

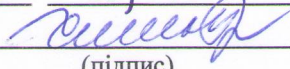
Спеціальність: 032 Історія та археологія

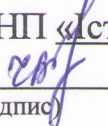
Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

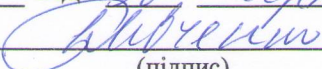
Робоча програма навчальної дисципліни «Екологічна історія / Environmental history».
Одеса: ОНУ, 2024. 26 с.

Розробник: Сминтина Олена Валентинівна, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології, етнології та
всесвітньої історії

Протокол № 1 від "19" серпня 2024 р.
Завідувач кафедри (Олена СМІНТИНА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОНП «Історія та археологія»
 (Вадим ЧЕПІЖЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії та філософії
Протокол № 1 від "30" серпня 2024 р.
Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____ (_____) _____
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____ (_____) _____
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		80 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є формування у студентів уявлення про загальні закономірності та конкретні особливості взаємодії природи та людського суспільства в історичній ретроспективі.

Завдання курсу полягає у тому, щоб навчити студентів розглядати історичний процес як багатофакторний, сформувавши у студентів уявлення про сутність базових підходів до концептуалізації взаємодії природи та суспільства в історичній ретроспективі, дати студентам можливість опанувати методологію реконструкції історичних процесів у конкретних географічних рамках, сформувавши у студентів конкретно-практичні навички формування географічних рамок наукового дослідження, створити для здобувачів вищої освіти простір для опанування практичних навичок застосування англійської мови у освітньому процесі за обраним фахом, навчити їх використовувати на практиці історичну термінологію англійською мовою.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології.

а) загальних (ЗК):

ЗК.01 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК.04 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК.05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК.06 Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК.08 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

б) спеціальних (СК):

СК.02 Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

СК.04 Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

СК.05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК.08 Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

СК.09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

Програмні результати навчання (ПРН):

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні підходи до концептуалізації взаємодії природи та суспільства у історичних, природничих та суспільних науках;

- базову англійську наукову термінологію, яка застосовується під час реконструкції історичних процесів у певному географічному просторі;

- просторову та хронологічну динаміку особливостей взаємодії природи та людського суспільства;

- новітні концепції визначення просторових рамок історичних процесів на макро- та мікро-рівнях;

- специфіку прояву впливу глобальних змін клімату на історію людства.

Вміти:

- Знайти та опанувати міждисциплінарну джерельну базу для реконструкції природних умов окремої території, що вивчається, у певний проміжок історичного часу;

- Визначати теоретико-методологічну базу інтерпретації взаємозв'язку історичних та природно-географічних та кліматичних процесів для певного регіону у визначений період часу

- Оперувати базовими просторовими рамками та понятійним апаратом дослідження історичних процесів у визначеному просторі;
- Дати оцінку впливу глобальних змін клімату на історію людства;
- Спілкуватися англійською мовою на професійну тематику.

Ці результати вивчення курсу «Екологічна історія» є невід'ємною складовою опанування наступних *програмних результатів навчання (ПРН)* освітньої програми «Історія та археологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова:

ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР06. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.

ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.

ПР10. Здійснювати професійну діяльність та експертне консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності, в тому числі з урахуванням регіональної специфіки.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Динаміка клімату та історичні процеси

Тема 1. Екологічна історія в системі історичних наук

Предмет і завдання екологічної історії. Основні віхи розвитку екологічної історії як історичної науки.

Джерельна база реконструкції взаємодії природи та суспільства в історичній ретроспективі. Дані історичних наук. Дані природничих наук. Методика міждисциплінарного синтезу та кореляції.

Тема 2. Уявлення про місце людини в природному середовищі в додержавну добу.

Палеокліматичні рубежі плейстоцену та раннього голоцену як критерії періодизації первісної історії.

Антропосоціогенез в контексті екологічної історії. Кліматичний оптимум голоцену та проблема переходу до відтворюючого господарства. Кочівництво як історико-екологічний феномен.

Тема 3. Екологічна історія античності, середньовіччя та модерної доби

Динаміка клімату та ландшафту як чинник в розвитку цивілізацій Близького Сходу. Роль природного чинника в античну добу.

Кліматичний оптимум раннього середньовіччя та утворення ранньофеодальних держав Європи.

«Малий льодовиковий період» та його роль в історії господарства та соціально-політичних процесів в Європі на початку ранньої модерної доби.

Тема 4. Історико-культурний розвиток у XIX – XXI столітті: екологічна інтерпретація

Перехід до капіталістичного виробництва як чинник трансформації клімату Землі. Негативні наслідки втручання людини у динаміку природно-географічних процесів у XIX – на початку XXI столітті.

Сучасні тенденції у взаємодії природи та суспільства.

Змістовий модуль 2. Історія екологічного підходу до історичних реконструкцій

Тема 5. Ідея "людина – страждалець" в концептуалізації взаємодії природи та суспільства.

Зародження ідеї "людина-страждалець" в античній натурфілософії (Діодор Сіцилійський, Гіппократ з Коса, Демокріт з Абдер). Зародження географічного та кліматичного детермінізму. Ж. Боден. Ш. Монтеск'є. Переосмислення цієї тези в модерну добу шляхом інтеграції тези про здатність людини активно протистояти негараздам природного оточення (Т. Гоббс, О.М. Радищев) та збагачення її на рубежі XIX-XX ст. низкою положень циклу географо-детерміністичних теорій (Е. Семпл, Л.І. Мечников, Е. Хентінгтон).

Концепції біологічної, культурної та психологічної адаптації та порівняння їх розуміння представниками "нової" (Л. Бінфорд) та поведінкової (Б. Шифер) археології, інвайронментальної психології (А. Белл), феноменологічного (Т. Інголд) та діяльнісного (Е.С. Маркарян, С.О. Арутюнов).

Тема 6. Концепт "людина – деміург" в історії осмислення взаємодії природи та суспільства

Концептуалізація та критичне осмислення результатів перетворюючого впливу людини на своє природне оточення (Дж. П. Марш, О.І. Восійков). Ідея "людина – руйнівник" як антитеза концепту "людина – деміург". Концепт "людина – творець природи" в контексті теорії культурного (О. Шлютер, К. Зауер) та антропогенного (в радянській науці) ландшафтів, ландшафту як артефакту (Т. Дарвілл, Ф. Кріадо Боадо), ландшафту як серії послідовних заселень (Д. Віттлсі) тощо.

Значення науково-технічної революції середини XX ст. та антропогенних катастроф другої половини XX – початку XXI ст. для переосмислення сутності перетворюючого впливу людини на природне оточення. Інвайронментальна історія. Римський клуб.

Тема 7. Ідея творчого взаємовпливу у концептуалізації взаємодії природи та суспільства

Ідея неподільної цілісності людини та природи у свідомості населення додержавної доби. Дж. Раскін та К. Ріттер про творчий взаємовплив людини та природи.

Антропогеографія (Ф. Ратцель, Е. Реклю) та теорії ноосфери (В.І. Вернадський).

Новітні тенденції у розвитку цієї ідеї: загальна теорія стресу та концепт екологічного стресу (П. Белл), поняття соціальної й екологічної пружності (А. Нейл), регулювання (Дж. Соннерфельд, А. Гудман), усталеності (Г.Х. Братланд, Д. Вобстер), коеволюції (Г.І. Швебс, К. Лаланд, М. Фельдман).

Змістовий модуль 3. Просторові рамки оцінки взаємодії природи та суспільства в історичній ретроспективі

Тема 8 Проблема співвідношення географічної та культурної зональності

Поняття про географічну й культурну зональність в античному та середньовічному природознавстві. Етно-географічний принцип районування (Гомер, Гесіод, Ефор, Посідоній), фізико-географічний (Ератосфен), принцип широтної зональності (Посідоній).

Проблема виокремлення фізико-географічних (широтних) зон у природознавстві у XVIII – в першій половині XX ст. Геоботанічні зони О. Фон Гумбольдта. Започаткування сучасного розуміння географічної зональності. В.В. Докучаєв, Ф.О. Морозов. Періодичний закон географічної зональності (А.О. Григор'єв та М.І. Будико). Секторність, поясність, провінціальність географічних зон.

Проблема "степового населення" та "степової історії". Л.М. Гумільов. А. Тонйбі. Л.С. Берг

Тема 9. Ландшафт в системі історичних реконструкцій.

Ландшафт в класичній географії: проблема змісту та внутрішньої систематики. Ландшафт як комплекс, ландшафт як система, ландшафт як сукупність процесів. В.М. Пащенко, В.Б. Сочава, А.Г. Іщенко та ін. Ф.М. Мільков та теорія антропогенного ландшафту.

Ландшафт в системі постмодерністського знання. Фізіономізм та естетичний вимір ландшафту (О. Шлютер, Р. Хартшорн, Й.Г. Гране, Я. Брок, В.П. Семенов–Тян-Шанський).

Ландшафт як образ (Б. Сміт, М. Дуглас, Д.В. Мейнінг, Ю.-Ф. Туан). К. Зауер та теорія культурного ландшафту. Ландшафт як текст (В. Хоскінс, Г. Морфі, С. Деніелс, Д. Косгроув).

Концепти соціального (Д. Косгроув, К. Олвіг, Б. Бердер, Е. Хірш, Р. Лейтон, П. Уко) звичного (К. Госден, К. Гембл), конгнітивного (Р. Джонстон, К. Малк, К. Бейліс-Сміт), “концептуалізованого” та “соціалізованого” (Б. Чатвін, Г. Морфі), “ідеального” (Б. Кнапп і В. Ешмор), екологічного (К. Крамлі) ландшафтів.

Тема 10. Мікропростори в історії

Теорія екологічної ніші в екологічній науці. Аберация цього поняття в гуманітарному знанні. Ніша як місцевість та ніша як сукупність зв'язків в цій місцевості між її населениками.

Регіон (район) та мікрорегіон (мікрорайон). Принципи та методи районування в історичних науках. Система районування як варіант просторової класифікації.

Населений (адміністративний) пункт як одиниця історичної реконструкції. Мікроісторія.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Динаміка клімату та історичні процеси										
Тема 1. Екологічна історія в системі історичних наук	12	2	2		8	12	2			10
Тема 2. Уявлення про місце людини в природному середовищі в додержавну добу	12	2	2		8	12				12
Тема 3. Екологічна історія античності, середньовіччя та модерної доби	12	2	2		8	12		2		10
Тема 4. Історико-культурний розвиток у ХІХ – ХХІ столітті: екологічна інтерпретація	12	2	2		8	12	2			10
Разом за змістовим модулем 1	48	8	8		32	48	2	2		42
Змістовий модуль 2. . Історія екологічного підходу до історичних реконструкцій										
Тема 5. Ідея "людина – страждалець" в концептуалізації взаємодії природи та суспільства	12	2	2		8	12				12
Тема 6. Концепт "людина – деміург" в історії	12	2	2		8	12				12

осмислення взаємодії природи та суспільства										
Тема 7. Ідея творчого взаємовпливу у концептуалізації взаємодії природи та суспільства	12	2	2		8	12	2			10
Разом за змістовим модулем 2	36	6	6		24	36	2			34
Змістовий модуль 3. Просторові рамки оцінки взаємодії природи та суспільства в історичній ретроспективі										
Тема 8 Проблема співвідношення географічної та культурної зональності	12	2	2		8	12				12
Тема 9. Ландшафт в системі історичних реконструкцій	12	2	2		8	12		2		10
Тема 10. Мікропростори в історії	12	2	2		8	12	2			10
Разом за змістовим модулем 3	36	6	6		24	36	2	2		32
Усього годин	120	20	20		80	120	8	4		108

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
	Навчальним планом не передбачені	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Екологічна історія в системі історичних наук	2	
2	Тема 2. Уявлення про місце людини в природному середовищі в додержавну добу	2	
3	Тема 3. Екологічна історія античності, середньовіччя та модерної доби	2	2
4	Тема 4. Історико-культурний розвиток у XIX – XXI столітті: екологічна інтерпретація	2	

5	Тема 5. Ідея "людина – страждалець" в концептуалізації взаємодії природи та суспільства	2	
6	Тема 6. Концепт "людина – деміург" в історії осмислення взаємодії природи та суспільства	2	
7	Тема 7. Ідея творчого взаємовпливу у концептуалізації взаємодії природи та суспільства	2	
8	Тема 8. Проблема співвідношення географічної та культурної зональності	2	
9	Тема 9. Ландшафт в системі історичних реконструкцій	2	2
10	Тема 10. Мікропростори в історії	2	
Разом		20	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Навчальним планом не передбачені	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Екологічна історія в системі історичних наук [1], [2], [3], [4]	8	10
2	Тема 2. Уявлення про місце людини в природному середовищі в додержавну добу. [1], [2], [3], [4]	8	12
3	Тема 3. Екологічна історія античності, середньовіччя та модерної доби [1], [2], [3], [4]	8	10
4	Тема 4. Історико-культурний розвиток у XIX – XXI столітті: екологічна інтерпретація [1], [2], [3], [4]	8	10
5	Тема 5. Ідея "людина – страждалець" в концептуалізації взаємодії природи та суспільства [1], [2], [3], [4]	8	12
6	Тема 6. Концепт "людина – деміург" в історії осмислення взаємодії природи та суспільства [1], [2], [3], [4]	8	12
7	Тема 7. Ідея творчого взаємовпливу у концептуалізації взаємодії природи та суспільства. [1], [2], [3], [4]	8	10
8	Тема 8. Проблема співвідношення географічної та культурної зональності. [1], [2], [3], [4]	8	12
9	Тема 9. Ландшафт в системі історичних реконструкцій. [1], [2], [3], [4]	8	10
10	Тема 10. Мікропростори в історії. [1], [2], [3], [4]	8	10
	Разом	80	108

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних занять;
- [2] – написання рефератів, есе;
- [3] – індивідуальне навчально-дослідне завдання;
- [4] – наукова доповідь, стаття.

Структура написання студентом *реферату, есе, індивідуального навчально-дослідного завдання* складається із наступних обов'язкових елементів:

- Вступна частина (актуальність, характеристика обраної теми та перспективність її дослідження);
- Аналіз джерел та літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Виклад основного матеріалу;
- Ілюстративний матеріал, що підтверджує аргументаційну базу;
- Висновки;
- Список джерел та літератури.

Захист проєктів (рефертів, есе) та ІНДЗ відбувається за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, а також у формі участі в науковій конференції.

9. Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них *словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповіді, пояснення нового матеріалу, бесіди з тем курсу, диспут, обговорення. *Наочні*: ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень. *Практичні*: виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань. Пояснювально-ілюстративний метод та метод проблемного викладу використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. Евристичний метод допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. Дослідницький метод використовується під час самостійної підготовки здобувачів. Здобувачі самостійно вивчають літературу, джерела, готуючись до контрольної роботи та виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Методи поточного/періодичного контролю: оцінювання активності та усне опитування під час лекцій та практичних занять; захист результатів виконання рефератів та написання есе; оцінювання доповідей, презентацій та індивідуального навчально-дослідного завдання.

Підсумковий контроль: форма підсумкового контролю – усний іспит

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно /зараховано	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі

	самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями	завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре /зараховано	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно виконав більшість завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно /зараховано	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причиннонаслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання / не зараховано	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно

	операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / не зараховано	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Сприйняття природного середовища ранньопервісними мисливцями, збирачами та рибалками
2. Природа у системі життєдіяльності та світогляді ранніх землеробів та скотарів.
3. Класична антична натурфілософія про взаємини природи й людини.
4. Місце природи в людській історії та культурі у творчості Геродота.
5. Місце природи в людській історії та культурі у творчості Гіппократа
6. Теза "людина – страждалець" в античній натурфілософії: основні віхи еволюції
7. Теза "людина – творець природи" в античній натурфілософії
8. Зародження ідеї про співтворчість людини та природи в античній натурфілософії
9. Сприйняття природного середовища в середньовіччі: основні підходи
10. Ідея кліматичного детермінізму у творчості Ш. Монтеск'є
11. Розвиток географічного та кліматичного детермінізму у XIX – першій половині XX ст.
12. Історія зародження та розвиток теорії господарсько-культурних типів
13. Теорія адаптації у біології: історія та сучасність
14. Історія сприйняття культури як адаптивної системи у зарубіжній історії
15. Інтерпретація культури як екстрасоматичного засобу адаптації у вітчизняній науці
16. Палеоекологічний підхід у вітчизняній історії та археології
17. Ландшафтна історія та геоархеологія про взаємини природи та суспільства
18. Поняття екологічної пружності в контексті визначення характеру взаємодії природи та суспільства
19. Теорія сталого розвитку: історія та перспективи
20. Теза "людина – творець природи" у гуманітарних та природничих науках другої половини XX – початку XXI ст.
21. Теза "людина – страждалець" у гуманітарних та природничих науках другої половини XX – початку XXI ст.
22. Ідея співтворчості людини та природи у другій половині XX – на початку XXI ст.
23. Антропогеографія у першій третині XX ст. у Західній Європі, в СРСР та Україні
24. Посибілізм як специфічний напрямок концептуалізації взаємин природи та суспільства
25. Інвайронментальна історія про взаємини природи та суспільства
26. Поняття про клімат в античному природознавстві
27. Поняття про зональність в античній натурфілософії
28. Поняття про широтну зональність в античній натурфілософії
29. Ідея культурної зональності в ранньому середньовіччі
30. Ідея культурної зональності в епоху Відродження та Просвітництва
31. Внесок О. фон Гумбольдта у формування теорії географічної зональності
32. В.В. Докучаєв та сучасна теорія географічної зональності
33. Ідея зв'язку географічної та культурної зональності на рубежі XIX – XX ст.
34. Періодичний закон географічної зональності (М.І. Будико та А.О. Григор'єв)
35. Поняття про географічну поясність та ярусність
36. Поняття про географічну секторність

37. Поняття бар'єрності в контексті теорії географічної й культурної зональності
38. Л.С. Берг та поняття про географічну зональність та ландшафти
39. Естетичний вимір ландшафту у вітчизняній науці: історія й сучасність
40. Географічний ландшафт як комплекс
41. Системний підхід до географічного ландшафту
42. Антропогенні ландшафти: розмаїття форм та історичної сутності
43. Ландшафт як образ: пікторіальні ландшафти
44. Ландшафт як текст в постмодерністській системі знання
45. Теорія соціального ландшафту
46. "Ідеальний" ландшафт та можливості його дослідження в історичній ретроспективі
47. Теорія "звичного ландшафту"
48. Екологічна ніша: функціональний та територіальний виміри поняття
49. П. Відаль де ля Блаш та поняття мілієу як соціально-природне середовище проживання людини
50. Ландшафт як сцена: варіативність підходів

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль (іспит)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Екологічна історія».
2. Силабус навчальної дисципліни «Екологічна історія».
3. Навчально-методичні матеріали для лекцій.
4. Мультимедійні презентації.

14. Рекомендована література

Основна

1. A Companion to Global Environmental History (edited by John R McNeill, Erin Stewart Mauldin). Wiley-Blackwell, 2015. URL: <https://bitly.ws/X7VB>
2. Allosso D. American Environmental History. Minnesota Libraries Publishing Project, 2019. URL: <https://mlpp.pressbooks.pub/americanenvironmentalhistory/>
3. Environmental history: selected readings
URL: https://www.williamcronon.net/handouts/env_hist_rdg_list.htm
4. Kadurin, S., Yanko-Hombach, V., Smyntyna, O. The Ukraine: In search of submerged Late Palaeolithic sites on the North-Western Black Sea shelf // The Archaeology of Europe's Drowned Landscapes. Coastal Research Library, vol 35. Springer, Cham. 2020. – P. 413-428. https://doi.org/10.1007/978-3-030-37367-2_21
5. Smyntyna O. V. Environment in Soviet and Post-Soviet archaeology // Humans and environment: new archaeological perspective for the twenty-first century. – Oxford: Oxford University press, 2013. – p. 27-44.
6. Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: Навчально-методичний посібник для викладачів. – Вид. 2-ге змінене і доповнене. – Київ : ТОВ «ДСК – Центр», 2016. – 210 с.
7. Сминтина О. В. Екологічна історія дописемної доби // Стародавнє Причорномор'я. – Одеса: ОНУ, 2018. – С. 494-500.

Додаткова література

1. Huges J.D. Mediterranean Environmental history. Denver: ABC-Clio, 2016.
URL: <https://bitly.ws/X7WM>
2. Simmons I.G. Global Environmental History: 10,000 BC to AD 2000. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008. URL: <https://bitly.ws/X7V4>
3. Сминтина О. В. Теорія регулювання у системі сучасних підходів до реконструкції відповіді людини на глобальні зміни клімату у первісності // Записки історичного факультету. – 2017. – Вип. 28. – С. 63-74/
4. Сминтина О. В. Географічний підхід в первісній археології на рубежі XX – XXI століть: від дисциплінарного плюралізму до трансдисциплінарності // Vita Antiqua. – 2017. - № 9. – С. 16-21.
5. Smyntyna O.V. Ecology // Encyclopedia of American Environmental History. – New York: Facts on File, 2011. – Vol. 2. – P. 431-434.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова. Режим доступу: <http://lib.onu.edu.ua/>
2. Одеська національна наукова бібліотека. Режим доступу: <http://odnb.odessa.ua/>
3. Одеський археологічний музей НАН України. Режим доступу: <http://archaeology.odessa.ua/>
4. Environmental History resources. Access: <https://www.eh-resources.org/>
5. Web-Resources for American Environmental History.
Access: <https://guides.library.ttu.edu/c.php?g=1178171&p=8613154>

1. Description of academic discipline

Indicators	Field of knowledge, specialty, specialization, higher education level	Characteristics of the academic discipline	
		<i>full-time education</i>	<i>Part-time education</i>
Total number: credits – 4 hours - 120 Content modules - 3	Field of knowledge 03 Humanities (code and name) Specialty 032 History and Archaeology (code and name) Specialization(s): _____ (name) Higher education level: Second (Master of Arts)	<i>Mandatory</i>	
		<i>Year of training:</i>	
		1st	1st
		<i>Semester</i>	
		1st	1st
		<i>Lectures</i>	
		20 hours.	8 hours.
		<i>Practical training</i>	
		20 hours.	4 hours.
		<i>Laboratory classes</i>	
		—	—
		<i>Independent work</i>	
		80 hours.	108 hours.
Final control: exam			

2. Aim and Objectives of the Academic Discipline

The aim of the course is to shape students' understanding of the general patterns and specific features of the interaction between nature and human society in historical retrospect.

The course's **objectives** are to teach students to view the historical process as multi-faceted, to form their understanding of basic approaches to conceptualizing the interaction of nature and society in historical perspective, to equip students with the methodology for reconstructing historical processes within specific geographic boundaries, and to develop practical skills in defining research boundaries. It also aims to create opportunities for students to master the application of English in the educational process, especially in their chosen specialty, and to use English historical terminology in practice.

The course study process focuses on developing the following **competencies**:

Integral competence: The ability to solve complex tasks of research or innovative nature in the field of history and archaeology.

a) *General competences (GC):*

GC.01 The ability for abstract thinking, analysis, and synthesis.

GC.04 The ability to communicate in a foreign language.

GC.05 The ability to communicate with representatives of other professional groups of different levels (with experts in other fields of knowledge/economic activities).

GC.06 The ability to work in an international context.

GC.08 Appreciation and respect for diversity and multiculturalism.

b) *Special competences (SC):*

SC.02 The ability to conduct historical and archaeological research on a specific topic, including using methodological tools from other humanities and social sciences.

SC.04 The ability to identify specific approaches to problem-solving in history and archaeology by representatives of various scientific directions and schools, critically understanding recent advancements in historical science.

SC.05 The ability to develop and implement scientific and applied projects in the field of history, archaeology, and/or interdisciplinary projects related to them.

SC.08 The ability to work in an international context and implement joint projects in history and/or archaeology with European and Euro-Atlantic institutions.

SC.09 The ability to use modern digital tools and technologies for research and professional activities in history and archaeology.

Program learning outcomes (LO): Upon completing the course, students should:

Know:

- Basic approaches to conceptualizing the interaction of nature and society in historical, natural, and social sciences;
- Basic English scientific terminology used in reconstructing historical processes within specific geographic areas;
- Spatial and chronological dynamics of the interaction between nature and human society;
- Recent concepts defining the spatial boundaries of historical processes on macro and micro levels;
- The impact of global climate change on human history.

Be able to:

- Find and master interdisciplinary sources for reconstructing the natural conditions of a specific territory during a certain historical period;
- Identify the theoretical and methodological basis for interpreting the relationship between historical and natural-geographical and climatic processes in a specific region and time period;
- Operate with basic spatial boundaries and conceptual tools for studying historical processes in defined spaces;
- Evaluate the impact of global climate changes on human history;
- Communicate in English on professional topics.

These learning outcomes of the "Environmental History" course are integral to mastering the following program learning outcomes (LO) of the master's degree program in "History and Archaeology" at Odesa I.I. Mechnikov National University under the specialty 032 "History and Archaeology":

LO 01: Analyze theoretical and methodological problems of contemporary historical science, critically assess the problem's status, and the latest research results.

LO 03: Develop and implement historical and interdisciplinary projects considering contemporary methodological approaches.

LO 05: Plan and execute research in the field of history and archaeology, propose and test hypotheses, choose research methods, analyze results, and justify conclusions.

LO 06: Conduct an examination of historical, archaeological, and cultural monuments for their protection and potential future use.

LO 08: Expand the source base by introducing archival materials, working with museum collections, and participating in scientific and archaeological expeditions.

LO 10: Conduct professional activities and provide expert consulting on current issues in history and archaeology, intercultural communication, archival, museum, and heritage protection activities, considering regional specifics.

3. Course Content

Module 1: Climate Dynamics and Historical Processes

Topic 1: Environmental History within the Historical Sciences

The subject and objectives of environmental history. Key milestones in the development of environmental history as a historical science.

Source base for reconstructing the interaction between nature and society in historical retrospect. Data from historical sciences. Data from natural sciences. Methodology of interdisciplinary synthesis and correlation.

Topic 2: Concepts of Human Place in the Natural Environment during the Pre-state Era

Paleoclimatic boundaries of the Pleistocene and early Holocene as criteria for the periodization of prehistoric history.

Anthroposociogenesis in the context of environmental history. Holocene climatic optimum and the issue of transition to productive economies. Nomadism as a historical-ecological phenomenon.

Topic 3: Environmental History of Antiquity, the Middle Ages, and the Modern Era

Climate and landscape dynamics as factors in the development of civilizations in the Middle East. The role of natural factors in antiquity.

Early medieval climatic optimum and the formation of early feudal states in Europe. The "Little Ice Age" and its role in the economic and socio-political processes in Europe at the dawn of the early modern era.

Topic 4: Historical and Cultural Development in the 19th-21st Centuries: An Environmental Interpretation

The transition to capitalist production as a factor in the transformation of Earth's climate. Negative consequences of human intervention in the dynamics of natural-geographic processes in the 19th-early 21st centuries.

Modern trends in the interaction between nature and society.

Module 2: History of the Ecological Approach to Historical Reconstructions

Topic 5: The Idea of "Man as a Sufferer" in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society

The origin of the idea of "man as a sufferer" in ancient natural philosophy (Diodorus Siculus, Hippocrates of Kos, Democritus of Abdera). The birth of geographical and climatic determinism. J. Bodin. C. Montesquieu.

Reinterpretation of this thesis in the modern era through the integration of the concept of man's ability to actively resist environmental challenges (T. Hobbes, A. Radishchev) and its enrichment at the

turn of the 19th-20th centuries with the geographic-determinist theories (E. Semple, L.I. Mechnikov, E. Huntington).

Concepts of biological, cultural, and psychological adaptation, and comparison of their understanding by representatives of "New" (L. Binford) and behavioral (M. Schiffer) archaeology, environmental psychology (A. Bell), phenomenological (T. Ingold), and activity-based (E.S. Markaryan, S.O. Arutyunov) approaches.

Topic 6: The Concept of "Man as Demiurge" in the History of Understanding the Interaction between Nature and Society

Conceptualization and critical reflection on the transformative impact of humans on their natural environment (G.P. Marsh, A.I. Voeikov).

The idea of "man as a destroyer" as an antithesis to the concept of "man as demiurge." The concept of "man as creator of nature" within the context of the theory of cultural (O. Schlüter, C. Sauer) and anthropogenic (in Soviet science) landscapes, landscapes as artifacts (T. Darvill, F. Criado Boado), landscapes as a series of successive settlements (D. Whittlesey), etc.

The significance of the mid-20th century scientific-technological revolution and anthropogenic catastrophes of the late 20th - early 21st centuries for rethinking the transformative impact of humans on the natural environment. Environmental history. The Club of Rome.

Topic 7: The Idea of Creative Interaction in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society

The idea of the indivisible unity of humans and nature in the consciousness of pre-state societies.

J. Ruskin and C. Ritter on the creative interaction between humans and nature. Anthropogeography (F. Ratzel, E. Reclus) and theories of the noosphere (V.I. Vernadsky). Modern trends in the development of this idea: general stress theory and the concept of ecological stress (P. Bell), the notion of social and ecological resilience (A. Neal), regulation (J. Sonnenfeld, A. Goodman), sustainability (G.H. Bratland, D. Webster), coevolution (G.I. Schwebs, K. Laland, M. Feldman).

Module 3: Spatial Frames for Evaluating the Interaction between Nature and Society in Historical Retrospective

Topic 8: The Problem of Correlation between Geographic and Cultural Zonation

The concept of geographic and cultural zonation in ancient and medieval natural sciences. Ethnogeographic principles of regionalization (Homer, Hesiod, Ephorus, Posidonius), physical-geographic (Eratosthenes), and the principle of latitudinal zonation (Posidonius).

The problem of distinguishing physical-geographical (latitudinal) zones in natural sciences during the 18th - first half of the 20th centuries. Geobotanical zones of A. von Humboldt. The beginnings of modern understanding of geographic zonation. V.V. Dokuchaev, F.O. Morozov.

Periodic law of geographic zonation (A.O. Grigoriev and M.I. Budyko). Sectorality, zonality, and provinciality of geographic zones.

The problem of "steppe populations" and "steppe history." L.N. Gumilev, A. Toynbee, L.S. Berg.

Topic 9: Landscape in the System of Historical Reconstructions

Landscape in classical geography: the problem of its content and internal systematics. Landscape as a complex, as a system, and as a set of processes. V.M. Pashchenko, V.B. Sochava, A.G. Ishchenko, and others. F.M. Milkov and the theory of anthropogenic landscapes. Landscape in postmodern knowledge systems.

Physiognomy and the aesthetic dimension of landscapes (O. Schlüter, R. Hartshorne, J.G. Grane, J. Brock, V.P. Semenov-Tyan-Shansky). Landscape as an image (B. Smith, M. Douglas, D.W. Meinig, Y.-F. Tuan).

C. Sauer and the theory of cultural landscape. Landscape as text (W. Hoskins, G. Morphy, S. Daniels, D. Cosgrove).

Concepts of social (D. Cosgrove, C. Olwig, B. Bender, E. Hirsch, R. Layton, P. Ucko), habitual (C. Gosden, C. Gamble), cognitive (R. Johnston, K. Mulk, K. Bailey-Smith), "conceptualized" and "socialized" (B. Chatwin, G. Morphy), "ideal" (B. Knapp and W. Ashmore), and ecological (C. Crumley) landscapes.

Topic 10: Micro-spaces in History

Theory of environmental niches in ecological sciences. The aberration of this concept in the humanities. A niche as a locality and as a set of connections within that locality between its inhabitants.

Region (district) and micro-region (micro-district). Principles and methods of regionalization in historical sciences. The system of regionalization as a variant of spatial classification.

Administrative center as a unit of historical reconstruction. Microhistory.

4. Structure of academic discipline

Topics	Number of academic hours									
	full-time education					part-time education				
	In total	including				In total	including			
		1	p/1	lab	IW		1	p/1	lab	IW
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Module 1: Climate Dynamics and Historical Processes										
Topic 1: Environmental History within the Historical Sciences	12	2	2		8	12	2			10
Topic 2: Concepts of Human Place in the Natural Environment during the Pre-state Era	12	2	2		8	12				12
Topic 3: Environmental History of Antiquity, the Middle Ages, and the Modern Era	12	2	2		8	12		2		10
Topic 4: Historical and Cultural Development in the 19th-21st Centuries: An Environmental Interpretation	12	2	2		8	12	2			10
Total for module 1	48	8	8		32	48	2	2		42
Module 2: History of the Ecological Approach to Historical Reconstructions										
Topic 5: The Idea of "Man as a Sufferer" in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society	12	2	2		8	12				12
Topic 6: The Concept of "Man as Demiurge" in the History of Understanding the Interaction between Nature and Society	12	2	2		8	12				12
Topic 7: The Idea of Creative Interaction	12	2	2		8	12	2			10

in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society										
Total for module 2	36	6	6		24	36	2			34
Module 3: Spatial Frames for Evaluating the Interaction between Nature and Society in Historical Retrospective										
Topic 8: The Problem of Correlation between Geographic and Cultural Zonation	12	2	2		8	12				12
Topic 9: Landscape in the System of Historical Reconstructions	12	2	2		8	12		2		10
Topic 10: Micro-spaces in History	12	2	2		8	12	2			10
Total for module 3	36	6	6		24	36	2	2		32
Total	120	20	20		80	120	8	4		108

5. Seminar classes

No seminar classes are envisaged

6. Topics of practical classes

№	Topic name	Number of Hours	
		full-time education	Part-time education
1	Topic 1: Environmental History within the Historical Sciences	2	
2	Topic 2: Concepts of Human Place in the Natural Environment during the Pre-state Era	2	
3	Topic 3: Environmental History of Antiquity, the Middle Ages, and the Modern Era	2	2
4	Topic 4: Historical and Cultural Development in the 19th-21st Centuries: An Environmental Interpretation	2	
5	Topic 5: The Idea of "Man as a Sufferer" in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society	2	
6	Topic 6: The Concept of "Man as Demiurge" in the History of Understanding the Interaction between Nature and Society	2	
7	Topic 7: The Idea of Creative Interaction in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society	2	
8	Topic 8: The Problem of Correlation between Geographic and Cultural Zonation	2	
9	Topic 9: Landscape in the System of Historical Reconstructions	2	2

10	Topic 10: Micro-spaces in History	2	
	Total	20	4

7. Laboratory classes

No laboratory classes are envisaged

8. Independent work

№	Topic name	Number of Hours	
		full-time education	Part-time education
1	Topic 1: Environmental History within the Historical Sciences [1], [2], [3], [4]	8	10
2	Topic 2: Concepts of Human Place in the Natural Environment during the Pre-state Era. [1], [2], [3], [4]	8	12
3	Topic 3: Environmental History of Antiquity, the Middle Ages, and the Modern Era [1], [2], [3], [4]	8	10
4	Topic 4: Historical and Cultural Development in the 19th-21st Centuries: An Environmental Interpretation [1], [2], [3], [4]	8	10
5	Topic 5: The Idea of "Man as a Sufferer" in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society [1], [2], [3], [4]	8	12
6	Topic 6: The Concept of "Man as Demiurge" in the History of Understanding the Interaction between Nature and Society [1], [2], [3], [4]	8	12
7	Topic 7: The Idea of Creative Interaction in Conceptualizing the Interaction between Nature and Society. [1], [2], [3], [4]	8	10
8	Topic 8: The Problem of Correlation between Geographic and Cultural Zonation. [1], [2], [3], [4]	8	12
9	Topic 9: Landscape in the System of Historical Reconstructions. [1], [2], [3], [4]	8	10
10	Topic 10: Micro-spaces in History. [1], [2], [3], [4]	8	10
	Разом	80	108

Independent work includes:

[1] Preparation for lectures and practical classes;

[2] Writing essays and reports;

[3] Individual educational-research assignment;

[4] Scientific report or article.

The structure of writing a report, essay, or individual research task by a student consists of the following mandatory elements:

- Introduction (relevance, characteristics of the chosen topic, and prospects for its research);
- Analysis of sources and literature on the topic (2-3 paragraphs);
- Presentation of the main material;
- Illustrative material that supports the arguments;
- Conclusions;
- List of sources and literature.

The defense of projects (reports, essays) and individual research tasks (IRT) takes place according to the schedule of individual-consultative work in the form of individual sessions, consultations, verification of individual tasks, as well as participation in a scientific conference.

9. Teaching Methods

During the course, teaching methods specific to higher academic education are used. These include:

verbal methods: lectures (problem-based, visualized lectures), storytelling, explanation of new material, discussions on course topics, debates, and discussions.

Visual methods: illustration, multimedia presentation, demonstration, direct observation method, presentation of research results.

Practical methods: conducting mini-research, performing individual tasks.

The explanatory-illustrative method and the problem-based method are used in lectures to present and assimilate facts, approaches, assessments, and conclusions outlined in the course. The heuristic method helps organize active problem-solving. The research method is employed during students' independent preparation.

Students independently study literature and sources in preparation for exams and individual research tasks.

10. Forms of Control and Evaluation Methods (including criteria for evaluating learning outcomes)

Methods of ongoing/periodic control:

Evaluation of activity and oral questioning during lectures and practical classes; Defense of essays and reports; Evaluation of presentations, reports, and individual research tasks.

Final control: oral exam.

Criteria for evaluating learning outcomes:

Score for National scale	Theoretical training	Practical training
	Education seeker	
Excellent	fully possesses the educational material, freely, independently, and reasonedly teaches it during oral presentations and written answers; deeply and comprehensively reveals the content of theoretical issues while using normative, mandatory, and additional literature; makes independent conclusions. The acquirer can highlight cause-and-effect relationships, form conclusions and	deeply and comprehensively reveal the essence of practical tasks while using normative, mandatory, and additional literature; can reasonedly choose a rational way of performing the task and evaluate the results of his practical activity; performs creative tasks and initiates new forms of their implementation; shows a creative approach to the performance of individual

	generalizations, freely operate with facts and information	and collective tasks while working independently.
Good	has a sufficiently complete command of the educational material. Presents it reasonably during oral presentations and written answers while using normative and mandatory literature; when presenting some questions, there is insufficient depth and argumentation, applies knowledge to solve standard situations; independently analyses, summarizes, and systematizes educational information but certain insignificant inaccuracies and minor errors are allowed.	completed tasks correctly; has stable task performance skills
Satisfactory	possesses educational material at the reproductive level or reproduces a specific part of the educational material with elements of logical connections, knows the basic concepts of the educational material, and has complications when selecting essential features of the subject when identifying causal relationships and formulating conclusions.	Can use knowledge in standard situations, has elementary, unstable task performance skills. Completed half of the tasks correctly. The acquirer has complications during the selection of essential features of the learned when identifying causal relationships and formulating conclusions
Fail with the possibility of re-exam	possesses educational material superficially and fragmentarily (without argumentation and justification); unsystematically singles out random features of the subject; does not know how to perform the simplest operations of analysis and synthesis; makes generalizations and conclusions; significant mistakes are made during the answer	does not sufficiently reveal the essence of practical tasks while allowing significant inaccuracies, correctly completed individual tasks with the help of a teacher, and lacks formed skills and abilities.
Fail with mandatory repeat studying the discipline	does not know the educational material	performs only elements of the task, needs constant help from the teacher

11. Questions for final control

1. Perception of the natural environment by early hunters, gatherers, and fishermen.
2. Nature in the life and worldview of early farmers and herders.
3. Classical ancient natural philosophy on the relationship between nature and humans.
4. The role of nature in human history and culture in the works of Herodotus.
5. The role of nature in human history and culture in the works of Hippocrates.
6. The thesis "man as sufferer" in ancient natural philosophy: key milestones of evolution.
7. The thesis "man as creator of nature" in ancient natural philosophy.
8. The emergence of the idea of co-creation between humans and nature in ancient natural philosophy.
9. Perception of the natural environment in the Middle Ages: main approaches.
10. The idea of climatic determinism in the works of Charles Montesquieu.
11. The development of geographical and climatic determinism in the 19th and first half of the 20th century.

12. The history of the emergence and development of the theory of economic-cultural types.
13. The theory of adaptation in biology: history and contemporary perspectives.
14. The history of interpreting culture as an adaptive system in foreign historical studies.
15. Interpretation of culture as an extrasomatic means of adaptation in domestic science.
16. The paleoecological approach in domestic history and archaeology.
17. Landscape history and geoarchaeology on the relationship between nature and society.
18. The concept of ecological resilience in the context of defining the nature of interactions between nature and society.
19. The theory of sustainable development: history and prospects.
20. The thesis "man as creator of nature" in the humanities and natural sciences of the second half of the 20th to early 21st century.
21. The thesis "man as sufferer" in the humanities and natural sciences of the second half of the 20th to early 21st century.
22. The idea of co-creation between humans and nature in the second half of the 20th to early 21st century.
23. Anthropogeography in the first third of the 20th century in Western Europe, the USSR, and Ukraine.
24. Possibilism as a specific direction of conceptualizing the relationship between nature and society.
25. Environmental history on the relationship between nature and society.
26. The concept of climate in ancient natural science.
27. The concept of zonality in ancient natural philosophy.
28. The concept of latitudinal zonality in ancient natural philosophy.
29. The idea of cultural zonality in the early Middle Ages.
30. The idea of cultural zonality in the Renaissance and Enlightenment eras.
31. The contribution of Alexander von Humboldt to the formation of the theory of geographical zonality.
32. V.V. Dokuchaev and modern theories of geographical zonality.
33. The idea of the connection between geographical and cultural zonality at the turn of the 19th-20th centuries.
34. The periodic law of geographical zonality (M.I. Budyko and A.O. Grigoryev).
35. The concept of geographical belts and vertical zonality.
36. The concept of geographical sectorality.
37. The concept of barriers in the context of the theory of geographical and cultural zonality.
38. L.S. Berg and the concept of geographical zonality and landscapes.
39. The aesthetic dimension of the landscape in domestic science: history and contemporary views.
40. The geographical landscape as a complex.
41. The systems approach to geographical landscapes.
42. Anthropogenic landscapes: diversity of forms and historical essence.
43. Landscape as image: pictorial landscapes.
44. Landscape as text in postmodern systems of knowledge.
45. The theory of the social landscape.
46. The "ideal" landscape and the possibilities of its study in historical retrospect.
47. The theory of the "familiar landscape."
48. Ecological niche: functional and territorial dimensions of the concept.
49. Paul Vidal de la Blache and the concept of milieu as a socio-natural environment for human habitation.
50. Landscape as a stage: variability of approaches.

12. Distribution of points received by students

Permanent and periodic control		Total

Module 1				Module 2			Module 3			Final control (Exam)	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	20	100

Rating scale: National and ECTS

The sum of points for all types of educational activities	Scale ECTS	Evaluation on a national scale	
		for an exam, course project (work), practice	for credit
90 – 100	A	Excellent	Passed
85-89	B	Good	
75-84	C		
70-74	D	Satisfactory	
60-69	E		
35-59	FX	Fail with the possibility of re-exam	Fail with mandatory repeat studying the discipline
0-34	F	Fail with mandatory repeat studying the discipline	Fail with mandatory repeat studying the discipline

13. Educational and methodological support

1. Work program of the educational discipline “Environmental History”
2. Syllabus of the educational discipline “Environmental History”
3. Educational materials for lectures and practical classes.
4. Multimedia presentations.

14. Recommended Literature

Main List

10. A Companion to Global Environmental History (edited by John R McNeill, Erin Stewart Mauldin). Wiley-Blackwell, 2015. URL: <https://bitly.ws/X7VB>
11. Allosso D. American Environmental History. Minnesota Libraries Publishing Project, 2019. URL: <https://mlpp.pressbooks.pub/americanenvironmentalhistory/>
12. Environmental history: selected readings
URL: https://www.williamcronon.net/handouts/env_hist_rdg_list.htm
13. Kadurin, S., Yanko-Hombach, V., Smyntyna, O. The Ukraine: In search of submerged Late Palaeolithic sites on the North-Western Black Sea shelf // The Archaeology of Europe’s Drowned Landscapes. Coastal Research Library, vol 35. Springer, Cham. 2020. – P. 413-428. https://doi.org/10.1007/978-3-030-37367-2_21
14. Smyntyna O. V. Environment in Soviet and Post-Soviet archaeology // Humans and environment: new archaeological perspective for the twenty-first century. – Oxford: Oxford University press, 2013. – p. 27-44.
15. Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: Навчально-методичний посібник для викладачів. – Вид. 2-ге змінене і доповнене. – Київ : ТОВ «ДСК – Центр», 2016. – 210 с.
16. Сминтина О. В. Екологічна історія дописемної доби // Стародавнє Причорномор’я. – Одеса: ОНУ, 2018. – С. 494-500.

Additional List

6. Huges J.D. Mediterranean Environmental history. Denver: ABC-Clio, 2016.

URL: <https://bitly.ws/X7WM>

7. Simmons I.G. *Global Environmental History: 10,000 BC to AD 2000*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008. URL: <https://bitly.ws/X7V4>
8. Сминтина О. В. Теорія регулювання у системі сучасних підходів до реконструкції відповіді людини на глобальні зміни клімату у первісності // *Записки історичного факультету*. – 2017. – Вип. 28. – С. 63-74/
9. Сминтина О. В. Географічний підхід в первісній археології на рубежі XX – XXI століть: від дисциплінарного плюралізму до трансдисциплінарності // *Vita Antiqua*. – 2017. - № 9. – С. 16-21.
10. Smyntyna O.V. *Ecology* // *Encyclopedia of American Environmental History*. – New York: Facts on File, 2011. – Vol. 2. – P. 431-434.

15. Digital information resources

1. Scientific library of Odesa National I. I. Mechnikov University. Access: <http://lib.onu.edu.ua/>
2. Odesa National Scientific Library. Access: <http://odnb.odessa.ua/>
3. Odesa Archaeological museum of National Academy of Sciences of Ukraine. Access: <http://archaeology.odessa.ua/>
4. Odesa historical and regional studies museum Access: <http://www.history.odessa.ua/>
5. Environmental History resources. Access: <https://www.eh-resources.org/>
6. Web-Resources for American Environmental History.
Access: <https://guides.library.ttu.edu/c.php?g=1178171&p=8613154>